

Izvirni znanstveni članek / Original article

SPREMEMBE STALIŠČ DIJAKOV DO OSEB Z DUŠEVNO MOTNJO V ČASU PRAKTIČNEGA POUKA V PSIHIATRIČNI BOLNIŠNICI

CHANGES IN STUDENTS' OPINIONS ABOUT PERSONS WITH MENTAL DISORDERS
DURING THEIR PRACTICAL WORK IN PSYCHIATRIC HOSPITAL

Elizabeta Pikovnik

KLJUČNE BESEDE: *dijaki, stališča, psihiatrična zdravstvena nega*

KEYWORDS: *students, opinions, psychiatric nursing care*

IZVLEČEK

Izhodišče: *Namen članka je prikazati stališča dijakov Srednje zdravstvene šole Ljubljana do duševnih pacientov. Raziskavo so izvedli s 64 dijakov Srednje zdravstvene šole Ljubljana, ki so v šolskem letu 2006/07 obiskovali četrti letnik.*

Metode: *V raziskavi so bili uporabljeni trije vprašalniki, ki so jih v svoji raziskavi leta 2005 uporabili avtorji raziskave Mohr, Spiessl in Fichtner: der Fragebogen zur Vorwissen zur Psychiatrie (FVPP) – vprašnik o predznanju, ki ga imajo dijaki zdravstvene nege v povezavi s psihiatrijo; der Fragebogen zur den Praktikumseinfahrungen (FEPP) – vprašalnik o izkušnjah pri praktičnem pouku, ki se nanaša na neposredno izkušnjo, ki so jo dijaki doživeli na praktičnem pouku na oddelkih psihiatrije; vprašalnik ATP-35 (Attitudes Toward Psychiatry), ki zajema različna stališča o psihiatriji in psihoterapiji. Dobljeni podatki so bili obdelani kvantitativno. Posamezni podatki so bili porazdeljeni frekvenčno, na podlagi te razporeditve sta bili ugotovljeni aritmetična sredina in mera razpršenosti. Za testiranje teoretičnega modela je bila uporabljena korelacijska analiza.*

Rezultati: *Stališča dijakov do psihiatrije so bila pred izvajanjem praktičnega pouka na Psihiatrični kliniki Ljubljana pozitivna. Vpeljava praktičnega pouka je pokazala učinek na stališča dijakov. Pomembno se je izboljšalo strinjanje s tem, da bi dijaki radi postali medicinska sestra /zdravstveni tehnik na psihiatriji. Prav tako je do pomembne spremembe stališča prišlo pri trditvi »Pouk iz predmeta zdravstvena nega pacienta z duševno motnjo prispeva tudi k razumevanju internističnih in kirurških bolnikov«.*

Diskusija: *Dijaki so med opravljanjem praktičnega pouka radi prisluhnili pacientom, pri začetnih pogovorih s pacienti niso imeli težav, prav tako se niso počutili ogrožene s strani pacientov. Naučili so se veliko o boleznih, spoznali so različne vrste terapij. Negotovost dijakov v svoje znanje zdravstvene nege psihiatričnega pacienta se je povezovalo s tem, koliko praktičnih ali teoretičnih izkušenj so dijaki imeli za sabo. Predhodni stik s psihiatrično bolnimi, branje knjig ter gledanje*

ABSTRACT

Introduction: *The aim of the article is to present the opinions of the students of Srednja Zdravstvena šola Ljubljana on mental patients. The research was carried out with 64 students of Srednja Zdravstvena šola Ljubljana who attended the fourth grade in the school year 2006/07.*

Methods: *For this purpose, three questionnaires were used, which were applied in the research of Mohr, Spiessl and Fichtner in 2005: a questionnaire on prior knowledge (FVPP), which refers to the prior knowledge of the students of nursing care connected to psychiatry; a questionnaire on practical experience in psychiatry (FEPP), which refers to the direct experience of students while performing practical work at the departments of psychiatry; the questionnaire ATP 35 (Attitudes Toward Psychiatry), which includes different opinions on psychiatry and psychotherapy. The data were processed quantitatively and divided according to frequency. We found the arithmetic mean and measure of dispersal on the basis of this division. In order to test the theoretical model, we applied a correlation analysis.*

Results: *The results were the following: the students' opinions about psychiatry were already positive before their practical work at the University Psychiatric Hospital Ljubljana. The introduction of practical experience influenced the students' opinions. There was a significant increase in those students who were willing to become a (fe)male nurse in psychiatry. At the same time there was a significant change in opinion regarding the item: 'The course Nursing patients with mental disorders contributes to understanding patients who have internal diseases and surgical patients'.*

Discussion: *During their practical work, students eagerly listened to patients, they did not have any difficulties in beginning conversations, nor did they feel threatened by patients. They learned a lot about illnesses and various kinds of therapy. Students' insecurity about their knowledge of psychiatry was associated with the amount of practical and theoretical experience they had. Previous contacts with psychiatric*

filmov na temo psihiatrija so se izkazali kot pomemben vir izkušenj, ki je vplival na predstavo o psihiatriji ter na obnašanje dijakov do pacientov.

Zaključek: Dijaki so izrazili stališče, da bi se želeli vrniti na praktični pouk v bolnišnico, kjer so le-tega opravljali in da je pouk psihiatrične zdravstvene nege koristen.

patients, reading books and watching films about psychiatry significantly influenced the students' conception of psychiatry and their behaviour towards patients.

Conclusion: The students expressed the wish to return to the hospital where they had gained practical experience; the lessons in psychiatric nursing care proved useful.

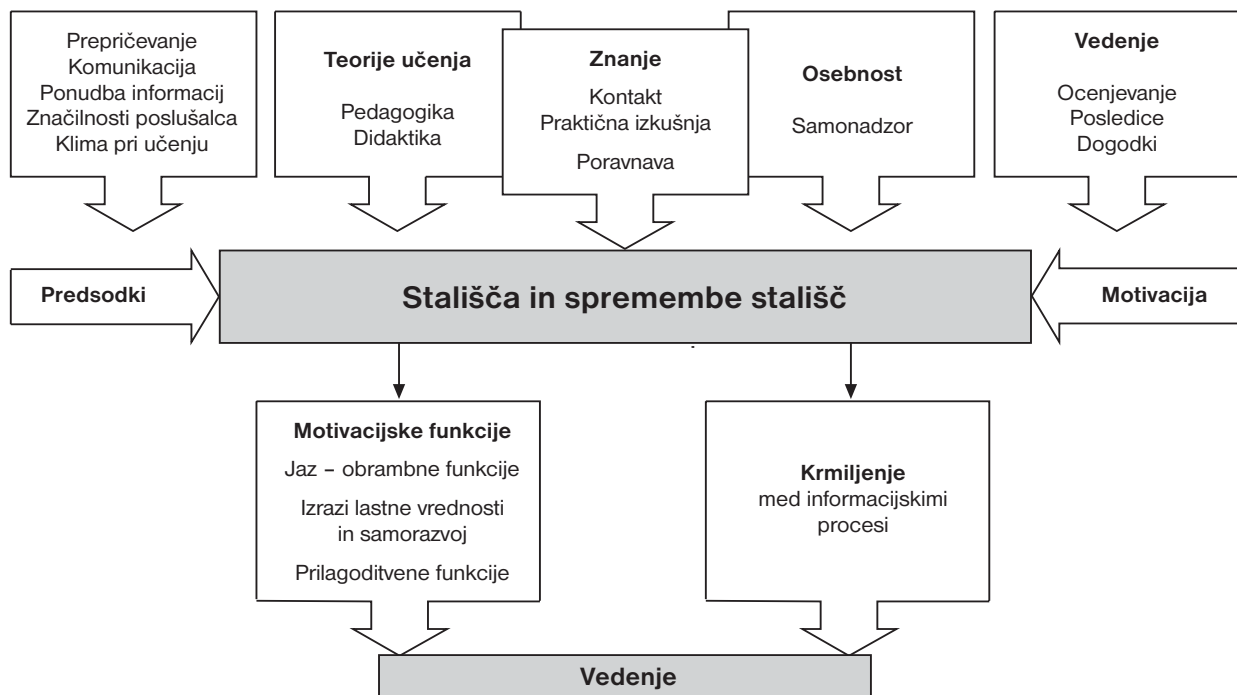
Uvod

Stališče je beseda, s katero se srečujemo skoraj vsak dan. Za njen pomen je mnogo definicij. Gordon Allport je sredi tridesetih let stališča definiral kot stanje mentalne in nevrološke pripravljenosti, organizirane kot izkušnja, ki neposredno vpliva na posameznikove odgovore v zvezi z objekti in situacijami, do katerih je v določenem odnosu (Rus, 1999).

Najpogostejši model stališč je t. i. *trokomponentni model*: stališče je struktura, ki jo predstavljajo kognitivna, čustvena/emocionalna in konativna komponenta. Kognitivna komponenta pomeni kognitivno reprezentacijo stališčnega objekta, konativna pa pripravljenost za vedenje. Komponente naj bi težile k medsebojni usklajenosti. Pozitivna čustva naj bi se povezovala s pozitivnimi značilnostmi in z do stališčnega objekta »pozitivno usmerjeno« akcijo. Rosenberg in Hovland (Rus, 1999) sta stališča prikazala s trokomponentnim modelom, kjer je zunanji dražljaj neodvisna spremenljivka in stališča »internirajoče spremenljivke«, ki se

kažejo v treh merljivih odvisnih spremenljivkah: čustvih, kogniciji in vedenju. Tako čustva kot tudi kognicija in pripravljenost za vedenje se lahko izražajo verbalno. Čustva lahko ugotavljamo tudi na osnovi merljivih fizioloških značilnosti in vedenjsko pripravljenost na osnovi uresničene vedenja.

Vsekakor lahko stališča opredelimo tudi kot naučne dispozicije, ki se kažejo v pripravljenosti za določeno vedenje v zvezi z določenim stališčnim objektom. Tisto, do česar imamo stališče, naj bi tudi resnično obstajalo. Stališča imamo lahko le do ljudi ali stvari, za katere vemo oz. menimo, da obstajajo. Vsa stališča se začnejo z zaznavami. Ko »odpremo okno v svet« (zaznavamo), skušamo tisto, kar vidimo, tudi oceniti, in sicer kot pozitivno, negativno ali kot oboje hkrati. Ne ocenjujemo samo stališčnega objekta »samega po sebi«, ampak tudi to, kako ga zaznavamo. Stališč se naučimo s »socialnim učenjem« oz. s socializacijo. Stališča so lahko tudi rezultat socialnega vplivanja. Agensi socializacije so večinoma različne skupine kot npr. družina, šola, vrstniki, soseska, cerkev ipd.

Sl. 1. Pregled faktorjev, ki pomembno vplivajo na oblikovanje in spremembo stališč, ter vplivanje stališč na posameznikovo vedenje (Mohr, Spiessl, Fichtner, 2005).

Figure 1. Overview of the major factors that influence the shaping and changing of opinions, which affect the behaviour of an individual (Mohr, Spiessl, Fichtner, 2005).

Dejavniki, ki vplivajo na spremembo stališč

Domneva, da mnenje ljudi izhaja iz njihovih stališč do stvari in da iz tega izhaja mnenjska prognoza, ni potrjena. Glede na to, kako daleč je neko stališče usidrano v stabilna osnovna mnenja, je ta mnenja mogoče lažje ali težje spremeniti. Najprej je sprememba stališč mogoče doseči s komunikacijo. Izid je močno odvisen od osebnosti in retorične sposobnosti komunikatorja. Za nastanek in spremembo stališč so pomembne osebnost, izkušnje, znanje ter tudi psihološki in socialni položaj posameznika. Motivacija je odvisna od stopnje lastne prizadetosti oziroma vpletenosti. Ugotovljeno je, da so stališča in možnosti za njihove spremembe odvisni od kompleksnosti opisa stališč in kompleksnosti izrazov, s katerimi so opisana.

Splošna stališča do psihiatričnih pacientov v primerjavi s stališči zdravstvenega osebja

Mohr, Spiessl, Fichtner (2005) ugotavljajo, da negativna stališča ljudi do psihično bolnih nastanejo zaradi pomanjkljivega vedenja. Spremembo stališč predlaga s posredovanjem ciljnih informacij in z dodatnimi razlagami ter pojasnili.

Abgermeyer (2000, cit. po Mohr, Spiessl, Fichtner, 2005) ugotavlja, da so psihiatrične bolnišnice še vedno označene z oznako »ustanova za živčne bolnike«. Slednje kaže na to, da bodo zgodovinski stereotipi (prisilni jopiči ipd.) težko spremenjeni. Nunnally (1961, cit. po Mohr, Spiessl, Fichtner, 2005) pravi, da imajo tako mladi kot tudi stari ljudje, izobraženi in manj izobraženi psihične bolnike za nevarne, umazane in ničvredne ljudi.

Roessler (1996, cit. po Mohr, Spiessl, Fichtner, 2005) v svoji študiji ugotavlja, da tudi študentje medicine nimajo pozitivnega stališča do psihiatričnih pacientov. Raziskave Buchana in Bhugra (1992, cit. po Mohr, Spiessl, Fichtner, 2005) prav tako kažejo na predsodke študentov medicine do psihiatričnih pacientov. Le-te so v raziskavi študentje opisali kot »nejasne mislece«, »psihično nestabilne« in »zanimive za ljudi«.

Nadaljnje študije so pokazale, da se nemedicinsko osebje, kot so kuharji in pomožni delavci, do psihiatričnih pacientov obnaša bolj restriktivno kot npr. psihiatri, psihologi ter medicinske sestre. Tudi pri primerjavi stališč psihiatrov ter medicinskih sester so se pokazale pomembne razlike v stališčih med skupinama. Psihiatri so v raziskavi pokazali bolj avtoritativna kontrolirana stališča do psihiatričnih pacientov, medtem ko so medicinske sestre do teh pacientov izražale bolj negovalna in vživljajoča stališča (Lo, Brown, 1999).

Stališča dijakov zdravstvene nege do psihiatričnih pacientov

Happell (1999) je v svoji raziskavi prišel do rezultatov, ki so pokazali, da se tehniki zdravstvene nege v nobenem primeru ne potegujejo za delo v psihiatriji. Med navedenimi željami po delovnih mestih je delo v psihiatriji na predzadnjem mestu. Tudi v Avstraliji izvedena raziskava kaže, da je delo v psihiatriji zadnja želja dijakov zdravstvene nege (Mohr, Spiessl, Fichtner, 2005). Dijaki so v raziskavi navajali različne razloge, zakaj ne bi delali na psihiatričnem oddelku: prepričanje, da nimajo pravih karakteristik za delo s psihiatričnimi pacienti; strah, da bi se na paciente preveč navezali; nezanimivost delovnega okolja na psihiatričnem oddelku; slabe izkušnje s psihiatričnimi pacienti.

Študije so pokazale (Jaffe, 1979, cit. po Mohr, Spiessl, Fichtner, 2005), da teoretični pouk zdravstvene nege psihiatričnega pacienta ne zadošča za spremembo mnenja, pomemben dejavnik za spremembo so praktične izkušnje. V Nemčiji so raziskovalci Mohr, Spiessl in Fichtner (2005) raziskovali vprašanje vpliva praktičnih izkušenj na spremembo stališč dijakov. Z uporabo vprašalnika FVPP so ugotovili, da je pred raziskavo 89,3 % dijakov že imelo predavanja na temo psihiatrije. Pred raziskavo je 71,4 % dijakov že imelo stik s psihiatričnim pacientom, toda pri tem niso vedeli, kako naj z njim ravnajo. 69,9 % dijakov je menilo, da njihovo znanje o psihiatriji ni zadovoljivo. Pred praktičnim poukom je 94,6 % dijakov od sošolcev pridobilo informacije o tem, kako ravnati s psihiatričnim pacientom.

Pred začetkom praktičnega pouka v psihiatrični bolnišnici so avtorji raziskave stališča dijakov ugotavljali z vprašalnikom ATP-35. Ugotovili so, da kar 95 % dijakov meni, da psihiatrični pacienti potrebujejo najmanj toliko obravnave kot somatski pacienti. Zdravstvenonegovalnega osebja v psihiatriji niso v nobenem primeru negativno ocenili. 53 % dijakov je izrazilo stališče, da je zdravstvenonegovalno osebje v psihiatriji resnično »pravo« zdravstvenonegovalno osebje. 62 % dijakov je pritrnilo postavki: »Če se s psihiatričnimi pacienti pravilno ravna, so prav tako človeški, kot ostali pacienti.« Zanimivo se je izkazalo, da kar 93 % dijakov pritrjuje, da je psihiatrija nepoznano strokovno področje medicine. O pomenu psihiatrične terapije ni bilo izražene dvoma, saj je 71,4 % dijakov potrdilo, da gre pacientom na bolje zaradi razvoja stroke v smislu psihiatrične terapije. 53,6 % dijakov je odgovorilo, da so psihiatrične bolnišnice potrebne in nujne. 24 % dijakov je izrazilo stališče, da sta psihiatrična bolnišnica ter zapor podobni ustanovi.

Primerjava rezultatov vprašalnika ATP-35, uporabljenega pred praktičnim poukom in po njem, je pokazala, da so po praktičnem pouku statistično

pomembno prevladovala bolj pozitivna stališča do psihiatrije. Po končanem izvajanju praktičnega pouka se je povečala pripravljenost delati v psihiatriji, seveda v primerih, ko so bile med delom pridobljene pozitivne praktične izkušnje. Praktični pouk je bil s pomočjo vprašalnika FEPP v povprečju ocenjen z 2 (2,27).

Naš raziskovalni problem je sprememba stališč dijakov do oseb z duševno motnjo v času izvajanja praktičnega pouka v psihiatrični bolnišnici. Oblikovana so bila naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kakšno je predznanje dijakov o psihiatriji pri nas?
- Kakšna so stališča dijakov do duševno bolnih ter do psihiatrije pred začetkom praktičnega pouka?
- Ali dvomesečno izvajanje praktičnega pouka v psihiatrični bolnišnici spremeni stališča dijakov?
- Kateri so tisti dejavniki, ki med praktičnim poukom vplivajo na spremembo stališč pri dijakih?

Namen

Tako kot je v Nemčiji izvedena raziskava ugotavljala vpliv praktičnega pouka na spremembo stališč do psihiatrije, je tudi glavni namen naše raziskave ugotoviti, kakšna stališča imajo dijaki do psihiatričnih pacientov. Zanima nas, ali bo praktični pouk zdravstvene nege psihiatričnega pacienta prispeval k spremembi teh stališč. Iščemo torej dejavnike, ki bodo vplivali na spremembo stališč med izvajanjem praktičnega pouka.

Metode

Vzorec

Raziskavo smo izvedli z dijaki Srednje zdravstvene šole Ljubljana, ki so v šolskem letu 2006/07 obiskovali četrti letnik. Raziskava je zajemala 64 dijakov, od tega 45 dijakinj in 18 dijakov. Vsi dijaki so bili polnoletni (stari 18 ali 19 let), tako da za sodelovanje v raziskavi ni bilo potrebno pridobiti soglasja staršev.

Dijaki so prejeli informacijo, da bodo praktični pouk opravljali na Psihiatrični kliniki Ljubljana ter da bo kakovost njihovega dela spremljana. Praktični pouk je tako potekal na Psihiatrični kliniki Ljubljana, na Enoti za prolongirano zdravljenje duševnih motenj in na Enoti za gerontopsihiatrično obravnavo starostnikov. Vsi dijaki so opravili skupno 70 ur praktičnega pouka: najprej so poslušali 10 ur uvajalnega seminarja, nato so bili razporejeni v 6 skupin, od katerih je vsaka opravila 30 ur praktičnega pouka na Enoti za prolongirano zdravljenje duševnih motenj in 30 ur praktičnega pouka na Enoti za gerontopsihiatrično obravnavo starostnikov.

Instrumentarij in obdelava podatkov

V raziskavi smo uporabili tri vprašalnike, ki so jih leta 2005 v svoji raziskavi uporabili Mohr, Spiessl in Fichtner (2005): FVPP, FEPP in ATP-35. FVPP vprašalnik vsebuje 14 postavk glede predznanja dijakov zdravstvene nege o psihiatriji. FEPP vprašalnik vsebuje 35 trditev o izkušnjah pri praktičnem pouku; v naši raziskavi so se le-te nanašale neposredno na izkušnjo, ki so jo dijaki doživeli pri praktičnem pouku v psihiatrični bolnišnici. Vprašalnik ATP-35 je sestavljen iz 35 trditev, ki izražajo različne poglede na psihiatrijo in psihoterapijo. Ob vsaki trditvi so po Likertovi petstopenjski lestvici dijaki izrazili svoje strinjanje: ocena 1 je pomenila, da se s trditvijo nikakor ne strinjajo; 5, da se s trditvijo zelo strinjajo.

Vprašalnik FVPP in vprašalnik ATP-35 so dijaki izpolnili prvi dan praktičnega pouka, t. j. še pred 10-urnim uvajalnim seminarjem. Po končanem praktičnem pouku oz. zadnji dan praktičnega pouka so dijaki izpolnili Vprašalnik FEPP ter ponovno vprašalnik ATP-35. Pri izpolnjevanju vprašalnikov dijakom nismo omenjali tega, da bomo proučevali njihova stališča do psihiatričnih pacientov, ker bi slednje lahko vplivalo na podajanje socialno zaželenih odgovorov in rezultati tako ne bi bili odraz dejanskih stališč dijakov.

Pred opravljanjem praktičnega poukana na psihiatriji so dijaki v okviru rednega predmeta četrtega letnika Nega duševnega pacienta poslušali od 5 do 20 ur teoretičnih vsebin zdravstvene nege pacienta z duševno motnjo. Število ur je bilo odvisno od tega, v katero skupino je bil dijak razvrščen za opravljanje praktičnega pouka oz. kdaj je s praktičnim poukom začel. Tako so pred izvedbo vprašalnika FVPP nekateri dijaki že poslušali te vsebine, nekateri še ne.

Dobljeni podatki so bili obdelani kvantitativno. Posamezni podatki so bili frekvenčno porazdeljeni, na podlagi te razporeditve sta bili ugotovljeni aritmetična sredina in mera razpršenosti. Rezultati so prikazani opisno ter z razpredelnicami in grafi.

Rezultati

Predznanje dijakov o psihiatriji

Pred začetkom praktičnega pouka nas je zanimalo, kakšno je predznanje dijakov o psihiatriji. Vprašalnik FVPP je zajemal 14 trditev, s katerimi so se dijaki bolj ali manj strinjali. Da bi prikazali mero strinjanja in nestrinjanja z določenimi trditvami, smo izračunali odstotek dijakov, ki so se s posamezno trditvijo strinjali (ocena 4 ali 5) oz. se z njo niso strinjali (ocena 1 ali 2). Pri tem prikazujemo tudi odstotek tistih dijakov, ki so v svojem stališču bili neopredeljeni (ocena 3).

Razpr. 1. *Odstotek dijakov, ki so ob trditvah vprašalnika o predznanju psihiatrije izrazili strinjanje, nestrinjanje oz. so ostali neopredeljeni.*

Table 1. *Percentages of students who agreed or disagreed with, or did not have an opinion about the statements listed in the questionnaire on prior knowledge of psychiatry.*

Trditve vprašalnika o predznanju (FVPP)	Nestrinjanje (ocena 1 in 2) (%)	Neopredeljenost (ocena 3) (%)	Strinjanje (ocena 4 in 5) (%)
Nisem imel/a predavanj oz. pouka iz predmeta psihiatrija	60,3	17,4	22,3
Videl/a sem že filme na temo psihičnih bolnikov	36,5	15,9	47,6
Bral/a sem že knjige na temo psihičnih bolnikov	60,3	9,5	30,2
Imel/a sem že stike s psihičnimi bolniki	60,3	11,2	28,5
Nimam bližnjega sorodnika/prijatelja, ki je/je bil psihično bolan	46,0	7,9	46,1
Ne poznam nikogar, ki bi delal v psihiatriji	63,5	4,8	31,7
Informacije o psihiatriji sem dobil/a od sošolcev in sošolk	55,5	20,7	23,8
Nisem se še ukvarjal/a s psihiatričnimi temami	58,7	20,7	20,6
Moje znanje o psihiatriji zadostuje za začetek prakse	33,3	41,3	25,4
Ne vem, kako naj se vedem do psihičnih bolnikov	42,9	31,7	25,4
Nisem delal/a v psihiatrični bolnišnici podobni ustanovi	42,9	3,1	54,0
Pri pouku so psihični bolniki govorili o svoji bolezni	82,5	9,6	7,9
S prijatelji sem že razpravljal/a o psihiatričnih boleznih	38,1	9,5	52,4
Nimam predstave, kaj me čaka pri delu v psihiatriji	54,0	28,6	17,4

Iz Razpr. 1 lahko vidimo, da je imelo predavanja iz psihiatrije oz. pouk iz predmeta Nega duševnega pacienta pred raziskavo 60,3 % dijakov, pri čemer jih velika večina trdi (82,5 %), da še niso imeli pouka, pri katerem bi psihično bolni ljudje govorili o svoji bolezni. Očitno je, da so bili pouk oz. predavanja, ki so jih poslušali dijaki, naravnani teoretično.

Dobra polovica dijakov (58,7 %) se je že ukvarjala s psihiatričnimi temami, o teh temah je več kot polovica dijakov tudi že razpravljala s prijatelji (52,4 %). Podatki prav tako kažejo, da dijaki na temo psihičnih boleznih gledajo več filmov, kot na isto temo berejo.

Skoraj polovica dijakov je že delala v ustanovi, ki je bila podobna psihiatrični bolnišnici (42,9 %), prav tako ima skoraj polovica dijakov bližnjega sorodnika ali prijatelja, ki je ali je bil psihično bolan. Glede na te rezultate je zanimivo to, da se je le slaba tretjina dijakov opredelila, da je že imela stik s psihično bolnimi ljudmi (28,5 %). Pri tem vprašanju je ostalo neopredeljenih kar 11,2 % dijakov. Očitno je, da dijaki pojem »imeti stik« s psihično bolno osebo uporabljajo nekoliko previdno.

Tudi pri vprašanjih o tem, ali njihovo znanje zadostuje za začetek praktičnega pouka, ali vedo, kako se obnašati do psihično bolnih ljudi, ter ali imajo predstavo o tem, kaj jih pri delu v psihiatriji čaka, ostaja precejšen delež dijakov neopredeljenih. Dijaki niso prepričani v svoje znanje, prav tako tretjina dijakov meni, da njihovo znanje ne zadostuje za začetek praktičnega pouka. Malo več kot polovica (54,0 %) dijakov ve, kaj jih čaka pri delu v psihiatriji, le slaba polovica dijakov tudi ve, kako se obnašati do psihično bolnih.

Čprav so dijaki v kar precejšnjem odstotku že delali v psihiatrični bolnišnici podobni ustanovi, imajo

znance, ki so ali so bili psihiatrični bolniki, in so že imeli stik s populacijo ljudi, ki so psihično bolni, bi lahko rekli, da so v kar precejšnji meri negotovi glede svojega znanja ter poznavanja dela v psihiatrični bolnišnici.

Izračunane Spearmanove rho-korelacije med posameznimi trditvami vprašalnika FVPP so nam odkrile nekatere zanimive povezave v odgovarjanju dijakov. Vse navedene korelacije so statistično pomembne (* označuje pomembnost na nivoju 5 % tveganja, ** označuje pomembnost na nivoju 1 % tveganja).

Izkazalo se je, da dijaki, ki še niso imeli predavanj oz. pouka psihiatrične zdravstvene nege, o teh stvareh več berejo ($r = 0,324$; $p = 0,019^*$). Prav tako o teh stvareh več berejo dijaki, ki še niso delali v psihiatrični bolnišnici podobni ustanovi ($r = 0,351$; $p = 0,005^{**}$). Dijaki imajo željo spoznati področje psihiatrije ter se očitno s to temo ukvarjajo sami. Prav tako se je izkazalo, da se dijaki, ki berejo knjige o psihičnih bolnikih, o teh temah več pogovarjajo s svojimi prijatelji ($r = 0,379$; $p = 0,002^{**}$), prav tako imajo več stikov s psihičnimi bolniki ($r = 0,393$; $p = 0,001^{**}$). Tudi gledanje filmov o psihičnih bolnikih pomembno pozitivno korelira z iskanjem stikov s psihično bolnimi osebami ($r = 0,404$; $p = 0,001^{**}$). Tako bi lahko sklepali, da dijaki, ki imajo stike s psihičnimi bolniki, sami iščejo informacije o psihiatriji v knjigah oz. filmih. Morebiti iščejo podatke o bolezni sami, medikamentoznem zdravljenju itd. Verjetno dijaki, ki o psihiatriji že veliko vedo, sami iščejo stike s psihično bolnimi osebami.

Dijaki, ki so informacije o tem, kako se obnašati do psihičnih bolnikov, dobili od sošolcev, v večji meri ocenjujejo, da njihovo znanje zadošča za začetek praktičnega pouka ($r = 0,277$; $p = 0,031^*$). Podobno o svojem znanju menijo dijaki, ki so o psihiatričnih te-

mah razpravljali s prijatelji ($r = 0,476$; $p = 0,000^{**}$). Dijaki, ki o psihiatriji veliko berejo, prav tako menijo, da njihovo znanje zadošča za začetek praktičnega pouka ($r = 0,396$; $p = 0,001^{**}$).

Statistične analize so pokazale pomembne korelacije med predstavo dijakov o psihiatriji ter njihovim vedenjem do populacije v psihiatrični zdravstveni

ustanovi. Dijaki, ki nimajo predstave, kaj jih čaka pri delu v psihiatriji, v večji meri tudi ne vedo, kako naj se vedejo do psihičnih bolnikov ($r = 0,286$; $p = 0,023^{*}$). In dijaki, ki niso vedeli, kako naj se vedejo do psihičnih bolnikov, v večji meri odgovarjajo, da še niso delali v psihiatrični bolnišnici podobni ustanovi ($r = 0,252$; $p = 0,048^{*}$).

Razpr. 2. Povprečna stopnja strinjanja s trditvami vprašalnika ATP-35 pred ter po opravljanju praktičnega pouka, izražena z aritmetično sredino.

Table 2. Average agreement ratings for statements in the ATP-35 questionnaire before and after practical work, expressed as arithmetic mean.

Postavke	M pred prakso	M po praksi	p
Psihiatrija me ne zanima, ker pri njej uporabiš le malo znanja in spretnosti, pridobljenih med izobraževanjem za medicinsko sestro/zdravstvenega tehnika	1,77	1,83	0,873
Zdravstveni tehniki/medicinske sestre v psihiatriji veliko govorijo in malo naredijo	1,68	1,75	0,657
Psihiatrične klinike se le malo razlikujejo od zaporov	1,83	1,58	0,099
Rad/a bi postal/a zdravstveni tehnik/medicinska sestra v psihiatriji	2,16	2,67	0,021
V psihiatriji imamo opravka predvsem z neprijetnimi, težkimi bolniki	2,40	2,10	0,057
Medicinske sestre/zdravstveni tehniki v psihiatriji pravzaprav bežijo pred pravo zdravstveno nego	1,71	1,49	0,061
Zdi se, da medicinske sestre/zdravstveni tehniki v psihiatriji govorijo le o spolnosti	1,35	1,21	0,175
Uporaba psihoterapije je navsezadnje prevara, saj ni jasnih dokazov o njeni učinkovitosti	1,73	1,67	0,688
Pouk zdravstvene nege pacienta z duševno motnjo prispeva tudi k razumevanju internističnih in kirurških bolnikov	2,89	3,40	0,013
Po mnenju večine dijakov 4. letnika je pouk psihiatrije koristen	3,94	4,10	0,308
Psihiatrija je priznana strokovno področje medicine	4,16	4,06	0,501
Psihiatrične bolezni zahtevajo toliko pozornosti kot somatske bolezni	3,85	3,52	0,071
Psihiatrija ima malo znanstvene podlage	2,30	2,37	0,771
Zaradi sodobnih terapij gre večini psihiatričnih bolnikov na bolje	3,81	4,06	0,158
Medicinske sestre/zdravstveni tehniki v psihiatriji so na splošno prav tako stabilni kot drugi	3,49	3,68	0,232
Psihiatrične in psihoterapije vodijo do tega, da se bolniki preveč obremenjujejo s svojimi težavami	2,18	1,98	0,203
Zaradi slabe prognoze pri večini psihiatričnih bolnikov je delo v psihiatriji nezanimivo	2,06	2,05	0,847
Zanimivo je ugotavljati vzroke za psihiatrično bolezen	3,73	3,40	0,088
Medicinske sestre/zdravstveni tehniki v psihiatriji lahko za svoje bolnike storijo bolj malo	1,76	1,97	0,134
Bistveni prispevek k zdravljenju psihičnih bolnikov morajo opraviti psihiatrične bolnišnice	3,25	3,11	0,403
Če bi me prosili, ne naštejem tri najbolj vznemirljiva strokovna področja, mednje ne bi uvrstil/a psihiatrije	2,56	2,70	0,761
Delo v psihiatriji vodi do večjih čustvenih obremenitev kot delo na somatskih področjih	3,25	2,86	0,030
Trenutno je psihiatrija najpomembnejši predmet v okviru izobraževanja za medicinske sestre/zdravstvene tehnike	2,32	2,16	0,379
Psihiatrija je tako neznanstvena, da celo sami psihiatri niso enotni o tem, na katerih znanostih temelji	2,52	2,51	0,943
V zadnjem času je psihiatrično zdravljenje postalo precej učinkovito	3,65	3,81	0,298
Večina tako imenovanih psihiatričnih dejstev je v resnici samo nejasnih špekulacij	2,65	2,41	0,227
Če se s psihiatričnimi bolniki podrobneje ukvarjaš, so prav tako človeški kot ostali bolniki	4,14	4,29	0,321
Delo v psihiatriji omogoča nastanek resnično izpolnjujočih odnosov	3,65	3,78	0,359
Delo s psihiatričnimi bolniki je pogosto bolj zanimivo od dela z drugimi bolniki	3,27	3,32	0,815
Psihiatrija je strokovno področje brez strukture, zato je pouk skoraj nemogoč	2,11	1,88	0,232
Medicinske sestre/zdravstveni tehniki v psihiatriji samo delijo zdravila in se premalo zanimajo za dejanske težave svojih bolnikov	2,33	2,21	0,462
Lahko si predstavljam, da je psihoterapija učinkovit terapevtski postopek	3,61	3,54	0,567
Po mojem mišljenju medicinske sestre/zdravstveni tehniki v psihiatriji niso vedno takšni kot druge medicinske sestre/zdravstveni tehniki	3,16	2,89	0,174
Medicinske sestre/zdravstveni tehniki v psihiatriji so pri svojem delu manj zadovoljni kot medicinske sestre/zdravstveni tehniki na drugih strokovnih področjih	1,95	2,00	0,985
Če dijak/inja (študent/ka), ki se izobražuje za zdravstvenega tehnika/medicinsko sestro, pokaže preveč zanimanja za psihiatrijo, tvega, da ga/jo bodo označili za nenavadnega/o ali čudaškega/o	1,59	2,05	0,051

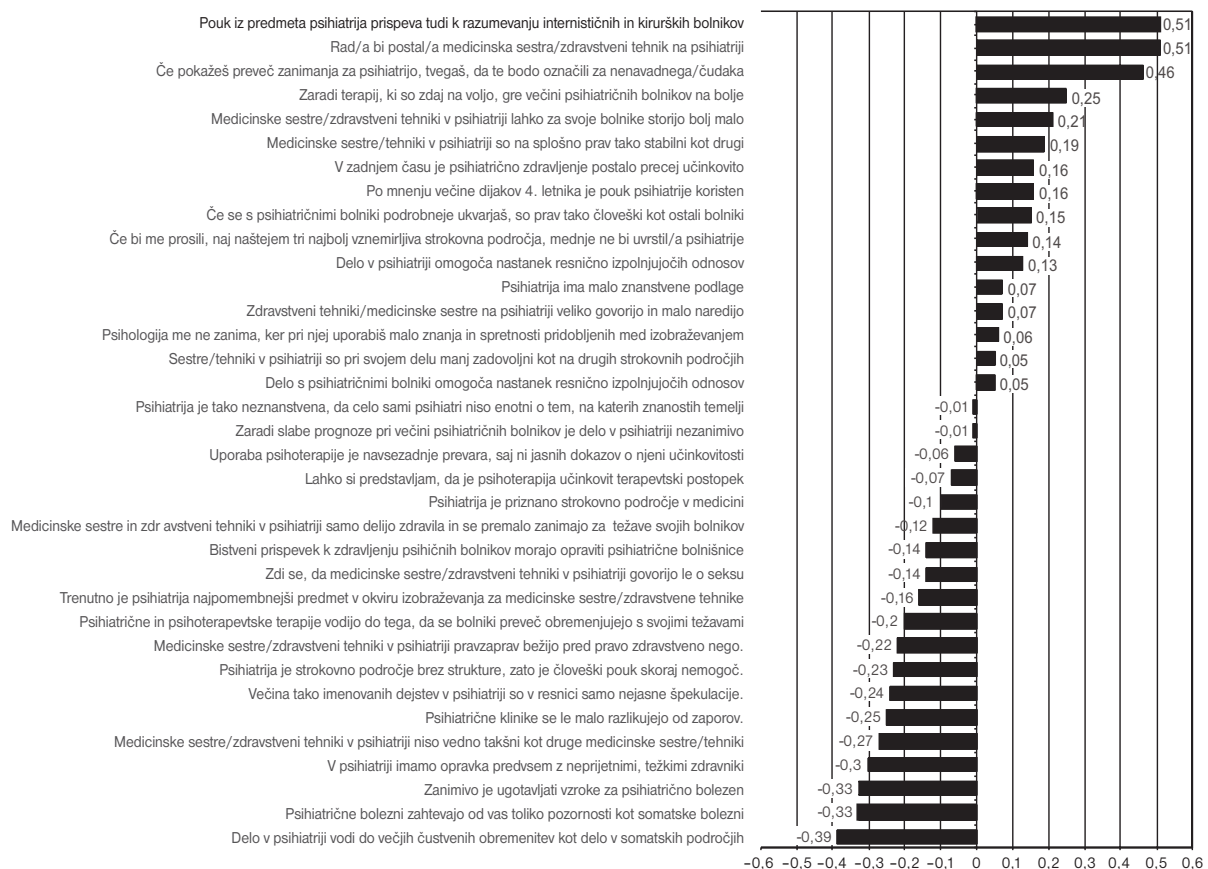
S faktorsko analizo smo izluščili tri dejavnike, ki pojasnjujejo 47,9 % celotne variance. Ti dejavniki so: *znanje, pridobljeno s pogovorom s prijatelji, sošolci in prek drugih medijev*, (21,9 %); *znanje, pridobljeno prek stikov s psihičnimi bolniki*, (14,9 %) ter *znanje, pridobljeno z lastno motivacijo* (poslušanje predavanj, samoiniciativno ukvarjanje s psihiatričnimi temami, ustvarjanje predstave o delu v psihiatrični bolnišnici) (11,3 %). Zanesljivost dejavnikov, izračunana s Cronbahovo alfo, znaša 0,55.

Stališča dijakov do psihiatrije pred in po izvajanju praktičnega pouka v psihiatrični bolnišnici

Pred začetkom izvajanja naše raziskave smo želeli ugotoviti, kakšna so stališča, ki jih imajo dijaki do psihiatrije. Prav tako smo želeli ugotoviti, ali bo dvomesečno izvajanje praktičnega pouka na Psihiatrični kliniki Ljubljana stališča dijakov spremenilo. Vprašalnik ATP-35 so tako dijaki izpolnili pred začetkom praktičnega pouka ter takoj, ko so s praktičnim poukom zaključili.

Vprašalnik ATP-35 je zajemal 35 trditev, ob katerih so dijaki po Likertovi petstopenjski lestvici izrazili svoje (ne)strinjanje (ocena 1 izraža izrazito nestrinjanje, 5 izrazito strinjanje). Izračunali smo povprečne ocene (aritmetične sredine) strinjanja s trditvami pred ter po izvajanju praktičnega pouka (Sl. 2). Prav tako prikazujemo statistične pomembnosti razlik med obema meritvama, izračunane z Wilcoxonovim testom ekvivalentnih parov za odvisne vzorce.

Iz rezultatov je razvidno, da sta se pri spremembi stališča dve razliki izkazali kot statistično pomembni, ena razlika pa je na meji statistične pomembnosti. Statistično pomembno se je izboljšalo strinjanje s trditvijo, da bi dijaki/nje radi postali zdravstveni tehnik/ medicinska sestra v psihiatriji. Prav tako je do pomembne spremembe stališča prišlo pri trditvi, da pouk zdravstvene nege pacienta z duševno motnjo prispeva tudi k razumevanju internističnih in kirurških bolnikov. Po končanem praktičnem pouku so dijaki še bolj prepričani v to, da če dijak/inja, ki se izobražuje za zdravstvenega tehnika/medicinsko sestro, pokaže preveč zanimanja za psihiatrijo, tvega, da ga/jo bodo označili za nenavadnega/o ali čudaškega/o.

Sl. 2. Povečanje oz. zmanjšanje stopnje strinjanja s trditvami vprašalnika ATP-35 po izvajanju praktičnega pouka v psihiatrični bolnišnici.

Figure 2. Agreement/disagreement with statements in the ATP-35 questionnaire after practical work.

Tudi pri drugih trditvah vprašalnika ATP-35 se je pokazal učinek praktičnega pouka na spremembo stališč. Razlike v odgovarjanju pred ter po praksi se, mogoče zaradi premajhnega vzorca, sicer niso pokazale kot statistično pomembne, vendar so nakazane in tako vredne, da jih omenimo.

Za lažjo ponazoritev predstavljamo Sl. 2, na kateri so prikazane razlike v spremembi stališč dijakov ter smer teh sprememb po praktičnem pouku. Pozitivne vrednosti prikazujejo povečanje strinjanja s postavko, negativne njegovo zmanjšanje.

Zanimivo je, da se stališče skoraj nič ni spremenilo samo pri dveh postavkah, le-ti sta:

- Psihija je tako neznanstvena, da celo sami psihiatri niso enotni o tem, na katerih znanostih temelji.
- Zaradi slabe prognoze pri večini psihiatričnih bolnikov je delo v psihiji nezanimivo.

Zanimivi so rezultati, da se dijaki po praktičnem pouku z določenimi trditvami manj strinjajo kot pred njim, in sicer gre za naslednje trditve:

- Psihiatrične bolezni zahtevajo toliko pozornosti kot somatske bolezni.
- Psihija je priznana strokovno področje medicine.
- Zanimivo je ugotavljati vzroke za psihiatrično bolezen.

Dijaki se po opravljenem praktičnem pouku bolj strinjajo z naslednjima trditvama:

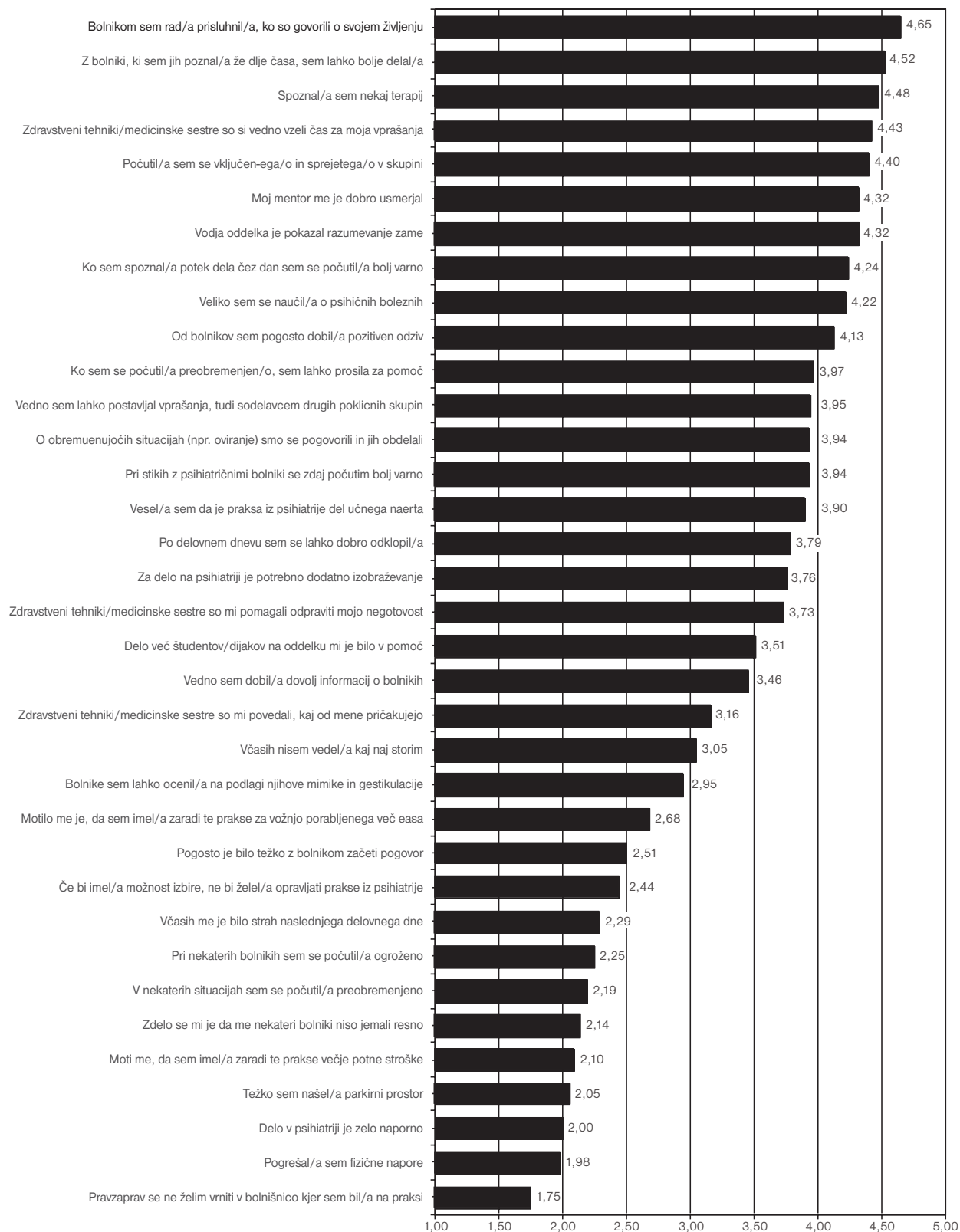
- Medicinske sestre/zdravstveni tehniki v psihiji so pri svojem delu manj zadovoljni kot medicinske sestre/zdravstveni tehniki na drugih strokovnih področjih.

Razpr. 3. Povprečna stopnja strinjanja s trditvami vprašalnika o izkušnjah pri praktičnem pouku psihije ter izračunana mera razpršenosti odgovorov.

Table 3. Average agreement ratings for statements in the questionnaire on practical experience in psychiatry and a measure of dispersal.

Postavke	M	SD
Bolnikom sem rad/a prisluhnil/a, ko so govorili o svojem življenju	4,65	0,94
Ko sem spoznal/a potek dela, sem se počutil/a bolj varno	4,24	1,10
Počutil/a sem se vključenega/o in sprejetega/o v skupini	4,40	0,89
Zdravstveni tehniki/medicinske sestre so si vedno vzeli čas za moja vprašanja	4,43	0,89
Ko sem se počutil/a preobremenjen/a, sem lahko prosila za pomoč	3,97	1,29
Spoznal/a sem nekaj terapij	4,48	0,78
Vodja oddelka je pokazal razumevanje zame	4,32	0,98
Z bolniki, ki sem jih poznal/a že dlje časa, sem lahko bolje delal/a	4,52	0,84
Vesel/a sem, da je praksa iz psihije del učnega načrta	3,90	1,39
Če bi imel/a možnost izbire, ne bi opravljal/a prakse iz psihije	2,44	1,57
Moj mentor me je dobro usmerjal	4,32	0,95
Veliko sem se naučil/a o psihičnih boleznih	4,22	0,91
Od bolnikov sem pogosto dobil/a pozitiven odziv	4,13	0,99
Ob vsakem času sem lahko postavljal/a vprašanja, tudi sodelavcem drugih poklicnih skupin	3,95	0,96
Zdravstveni tehniki/medicinske sestre so mi pomagali odpraviti mojo negotovost	3,73	1,21
Pri stikih s psihiatričnimi bolniki se zdaj počutim bolj varno	3,94	1,28
Včasih me je bilo strah naslednjega delovnega dne	2,29	1,35
Zdravstveni tehniki/medicinske sestre so mi povedali, kaj od mene pričakujejo	3,16	1,26
Vedno sem dobil/a dovolj informacij o bolnikih	3,46	1,38
Pri nekaterih bolnikih sem se počutil/a ogroženega/o	2,25	1,28
Bolnike sem lahko ocenil/a na podlagi njihove mimike in gestikulacije	2,95	1,21
Po delovnem dnevu sem se lahko dobro odklopil/a	3,79	1,19
Težko sem našel/a parkirni prostor	2,05	1,56
O obremenjujočih situacijah (npr. oviranje) smo se pogovorili in jih obdelali	3,94	1,26
Za delo v psihiji je potrebno dodatno izobraževanje	3,76	1,35
Zdelo se mi je, da me nekateri bolniki niso jemali resno	2,14	1,26
Motilo me je, da sem zaradi te prakse za vožnjo porabil/a več časa	2,68	1,51
V nekaterih situacijah sem se počutil/a preobremenjenega/o	2,19	1,35
Moti me, da sem imel/a zaradi te prakse večje potne stroške	2,10	1,30
Delo v psihiji je zelo naporno	2,00	1,24
Pogosto je bilo težko začeti pogovor z bolnikom	2,51	1,27
Pogrešal/a sem fizične napore	1,98	1,31
Včasih nisem vedel/a, kaj naj storim	3,05	1,35
Delo več študentov/dijakov na oddelku mi je bilo v pomoč	3,51	1,37
Pravzaprav se ne želim vrniti v bolnišnico, kjer sem bil/a na praksi	1,75	1,03

Sl. 3. Povprečno strinjanje dijakov s trditvami vprašalnika o izkušnjah pri praktičnem pouku psihiatrije.

Figure 3. Average agreement ratings for statements in the questionnaire on practical experience in psychiatry.

- Medicinske sestre/zdravstveni tehniki v psihiatriji lahko za svoje bolnike storijo bolj malo.

Po koncu praktičnega pouka so dijaki še jasneje izrazili, da je pouk psihiatrije koristen.

Faktorska analiza vprašalnika ATP-35, ki so ga dijaki izpolnili pred praktičnim poukom, je pokazala tri dejavnike, ki pojasnjujejo 42,1 % skupne variance. Prvi faktor pojasnjuje 19,3 % variance ter povezuje trditve, ki se nanašajo na *opis psihiatrije kot delovnega področja* (znanstvenost, vzroki bolezn, učinkovitost tehnik ter metod, pomembnost stroke itd.). Drugi faktor pojasnjuje 13,6 % variance, imenovali bi ga lahko *delo medicinskih sester/zdravstvenih tehnikov v psihiatriji*; tu so zajete trditve, ki se nanašajo predvsem na samo delo zaposlenih v psihiatriji ter njihovo zadovoljstvo z delom. Tretji dejavnik pojasnjuje 9,1 % variance ter se nanaša na *zanimanje za lastno delo v psihiatriji*. Izračunana zanesljivost faktorjev se je izkazala za dokaj visoko, Cronbahova alfa znaša 0,79.

S faktorsko analizo smo analizirali tudi podatke, pridobljene po opravljenem praktičnem pouku. Tako smo skušali izluščiti glavne faktorje oz. določiti skupne značilnosti odgovarjanja dijakov na trditve vprašalnika ATP-35 po opravljenem praktičnem pouku. Rezultati so se izkazali za dokaj različne od tistih, pridobljenih pred opravljanjem praktičnega pouka.

Po izvedeni rotaciji Varimax smo izpostavili dva glavna faktorja, ki pojasnjujeta 27,5 % celotne variance. Prvi faktor se tako nanaša na trditve, ki so povezane predvsem s psihiatrijo kot delovnim področjem, njenim priznavanjem ter uporabnostjo in učinkovitostjo psihoterapevtskih tehnik ter metod. Faktor *psihiatrija kot delovno področje* tako pojasnjuje 16,9 % variance. Drugi faktor združuje trditve, ki se povezujejo z odnosi pri delu v psihiatriji ter zadovoljstvom zaposlenih v psihiatriji. Faktor *zadovoljstvo pri delu* pojasnjuje 10,5 % variance. Izračunana zanesljivost faktorjev je nizka, Cronbahova alfa znaša 0,31.

Ocene dijakov o izkušnjah, ki so jih pridobili med praktičnim poukom

Po končanem praktičnem pouku nas je zanimalo, kakšne izkušnje so dijaki z njim pridobili. Tako so vsi dijaki izpolnili Vprašalnik FEPP, ki je vseboval 35 trditev. Vprašanja so se nanašala neposredno na izkušnjo, ki so jo učenci doživeli med praktičnim poukom. Dijaki so odgovarjali po Likertovi petstopenjski lestvici, pri čemer je ocena 1 pomenila izrazito nestrinjanje, 5 izrazito strinjanje.

Iz Razpr. 3 je razvidno, da se dijaki v svojih odgovorih najbolj razlikujejo pri trditvi o možnosti izbire opravljati praktični pouk v psihiatrični bolnišnici, najbolj so enotni pri trditvi, ki se nanaša na med praktičnim poukom spoznane terapije.

Za lažjo predstavbo s Sl. 3 prikazujemo povprečne ocene strinjanja dijakov s posameznimi trditvami vprašalnika. Postavke so razporejene od tistih, s katerimi so se dijaki najbolj strinjali, do tistih, s katerimi so se najmanj strinjali.

Iz Sl. 3 je razvidno, da so dijaki zelo radi prisluhnili pacientom ter da so boljše delali s pacienti, ki so jih poznali dalj časa. Pri začetnih pogovorih s pacienti niti niso imeli težav, prav tako se niti niso počutili ogrožene s strani pacientov. Dijaki menijo, da so jih pacienti jemali resno.

Zdravstveni tehniki ter medicinske sestre so si vedno vzeli čas za vprašanja dijakov, zato so se le-ti počutili varne ter v skupini sprejete. Mentor je dijake dobro usmerjal (povprečna ocena 4,32), prav tako je dijakom veliko pozornosti posvečal tudi vodja oddelka. Dijaki so ocenili, da so se o boleznih veliko naučili, prav tako so spoznali različne vrste terapij. Med praktičnim poukom se dijaki večinoma niso počutili preobremenjene, menijo, da delo v psihiatriji ni preveč naporeno. Fizičnih naporov niso pogrešali prav nič. Dijaki so izrazili stališče, da bi se kar radi vrnili na delo v bolnišnico, v kateri so opravljali praktični pouk.

Razprava in zaključki

Samoocena dijakov o lastnem znanju psihiatrije lahko izboljša učenje osnovnih psihiatričnih znanj. Prav tako njihove ideje ter stališča pomagajo osvetliti dejavnike, ki odločajo pri izbiri poklica na oddelku psihiatrije (Yager, et al., 1982).

Glede na raziskavo, ki smo jo izvedli z dijaki četrtega letnika Srednje zdravstvene šole Ljubljana, lahko rečemo, da smo prišli do nekaterih zanimivih rezultatov glede stališč do psihiatrije ter izvajanja praktičnega pouka psihiatrične zdravstvene nege.

O predznanju, ki so ga imeli dijaki pred našo raziskavo, lahko rečemo, da se je dobra polovica dijakov že ukvarjala s psihiatričnimi temami, o teh temah je več kot polovica dijakov tudi že razpravljala s prijatelji. Rezultati so pokazali, da dijaki o psihiatričnih temah gledajo kar veliko filmov ter tudi berejo knjige. Še posebej se prek medijev izobražujejo tisti dijaki, ki še niso imeli lastnih izkušenj s psihiatričnimi pacienti. Tudi debate na psihiatrične teme s prijatelji so bolj prisotne pri dijakih, ki še niso delali v ustanovah, podobnih psihiatrični bolnišnici. Nakazana je bila torej motiviranost dijakov, da se v tej smeri izobražujejo sami.

Pri vprašanjih o tem, ali znanje dijakov zadostuje za začetek praktičnega pouka, ali dijaki vedo, kako se obnašati do psihičnih bolnikov, ter ali imajo predstavo o tem, kaj jih pri delu v psihiatriji čaka, je bil precejšen delež dijakov glede lastnega znanja. Močno se kaže negotovost dijakov glede lastnega znanja. Iz tega izhajajo tudi predstave dijakov o tem, kaj psihiatrija sploh je ter kaj se od njih pri delu v psihiatriji pričakuje. Le malo več kot polovica dijakov je vedela, kaj

jih čaka pri delu v psihiatriji, le slaba polovica dijakov je tudi vedela, kako se do psihičnih bolnikov obnašati. Dijaki, ki niso imeli predstave, kaj jih čaka pri delu v psihiatriji, tudi v večji meri niso vedeli, kako naj se vedejo do psihičnih bolnikov. In dijaki, ki niso vedeli, kako naj se do psihičnih bolnikov vedejo, še nikoli niso delali v ustanovi, podobni psihiatrični bolnišnici. Očitno je, da so ključnega pomena za takšno predznanje dijakov izkušnje, naj bodo praktične ali teoretične. Končno se je tudi izkazalo, da so dijaki, ki so po svoji volji brali knjige, gledali filme na psihiatrične teme, bolj zaupali v svoje znanje ter imeli približno predstavo o delu v psihiatriji, poleg tega so tudi vedeli, kako se do psihiatričnih pacientov obnašati. Pomembno je tudi dodati, da so rezultati pokazali, da si dijaki želijo praktičnega pouka ter iščejo stike s populacijo, kot so psihično bolni.

Stališča dijakov do psihiatrije so bila pred izvajanjem praktičnega pouka pozitivna. Vpeljava praktičnega pouka je pokazala učinek na stališča dijakov, vendar se le-ta niso veliko spremenila. V bistvu so se stališča po praksi spremenila za največ 0,51 ocene, kar ni veliko. Slednje je tudi razlog za to, da sta se samo dve razliki izkazali kot statistično pomembni. Pomembno se je izboljšalo strinjanje s trditvijo, da bi dijaki/nje radi postali zdravstveni tehnik/medicinska sestra v psihiatriji. Prav tako je do pomembne spremembe stališča prišlo pri trditvi, da pouk zdravstvene nege pacienta z duševno motnjo prispeva tudi k razumevanju internističnih in kirurških bolnikov. Na meji pomembnosti se je spremenilo stališče dijakov glede tveganja zaznamovanosti, po končanem praktičnem pouku so namreč še bolj prepričani v to, da če dijak/inja, ki se izobražuje za zdravstvenega tehnika/medicinsko sestro, pokaže preveč zanimanja za psihiatrijo, tvega, da ga/jo bodo označili za nenavadnega/o ali čudaškega/o.

Tudi pri drugih postavkah vprašalnika ATP-35 se je pokazal učinek praktičnega pouka na spremembo stališč. Razlike v odgovorjanju pred ter po praktič-

nem pouku se, mogoče zaradi premajhnega vzorca, sicer niso pokazale kot statistično pomembne, vendar so nakazane.

Kako so se dijaki počutili med izvajanjem praktičnega pouka, smo izvedeli s pomočjo vprašalnika FEPP. Rezultati so pokazali, da so dijaki zelo radi prisluhnili pacientom ter da so boljše delali s pacienti, ki so jih poznali dalj časa. Pri začetnih pogovorih s pacienti niti niso imeli težav, prav tako se niti niso počutili ogrožene s strani pacientov. Dijaki menijo, da so jih le-ti jemali resno.

Zdravstveni tehniki ter medicinske sestre so si vedno vzeli čas za vprašanja dijakov, zato so se počutili varne ter v skupini sprejete. Mentor je dijake dobro usmerjal, prav tako je dijakom veliko pozornosti posvečal tudi vodja oddelka. Dijaki so ocenili, da so se naučili veliko o boleznih, prav tako so spoznali različne vrste terapij. Med praktičnim poukom se dijaki večinoma niso počutili preobremenjene, ocenili so, da delo v psihiatriji ni preveč naporno. Fizičnih naporov niso pogrešali prav nič. Dijaki so izrazili stališče, da bi se želeli vrniti na delo v bolnišnico, v kateri so opravljali praktični pouk. Poleg tega so po koncu praktičnega pouka še jasneje izrazili, da je pouk psihiatrije koristen.

Literatura

1. Happell B. Who wants to be a psychiatric nurse? Novice student nurses' interest in psychiatric nursing. *J Psychiatr Ment Health Nurs.* 1999;6:479–84.
2. Lo R, Brown R. The importance of theory in student nurses' psychiatric practicum. *Int J Psychiatr Nurs Res.* 1999;5(1):542–52.
3. Mohr C, Spiessl H, Fichtner KH. Einstellung zur Psychiatrie: Eine psychometrische Untersuchung zur Einstellung und Einstellungsänderung von Krankenpflegerschülerinnen im Psychiatriepraktikum. *Pflege Pädagogik* 2005: 336–45.
4. Rus SV. Stališča: teorije, merjenje, spreminjanje. In: Rus SV. Sociopsihologija kot sodobna paradigma socialne psihologije. Ljubljana: Filozofska fakulteta; 1999: 338–428.
5. Yager J, Lamotte K, Nielsen A, Eaton JS. Medical student evaluation of psychiatry. A cross-country comparison. *Am J Psychiatry.* 1982;139:1003–9.